

**UCHWAŁA NR XII/66/15
RADY MIEJSKIEJ W CZERWIEŃSKU**

z dnia 28 października 2015 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Czerwieńsk na lata 2015 - 2018"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (j.t. Dz. U. z 2015 r., poz. 1515) oraz art. 87 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (j.t. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.¹⁾), po uzyskaniu opinii Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - **uchwała się, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Czerwieńsk na lata 2015-2018”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Czerwieńska.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego.

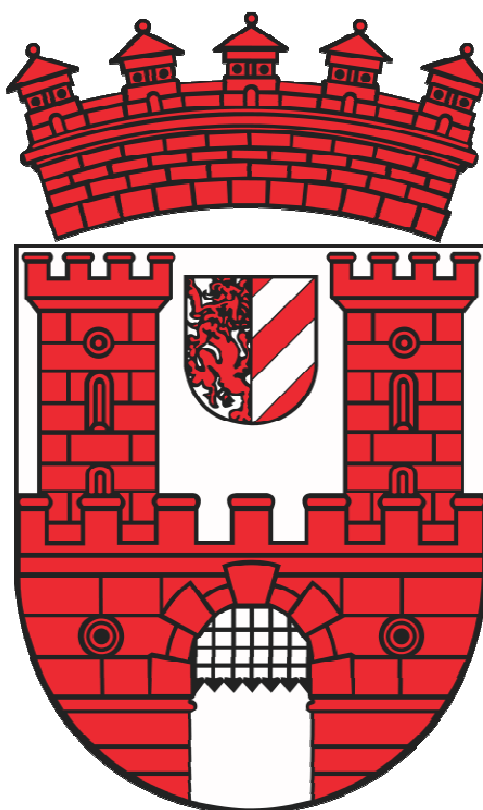
Przewodniczący Rady
Miejskiej w Czerwieńsku

Leszek Jędras

---

¹⁾Zmiana tekstu jednolitego ustawy została ogłoszona w Dz. U z 2015 r., poz. 397 i 774.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY CZERWIĘŃSK NA LATA 2015 - 2018

CZERWIĘŃSK 2015

SPIS TREŚCI

	str.
Wstęp	4
1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	4
2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	7
3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	7
4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	9
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	13
5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	13
5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury.....	13
5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020.....	14
5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020	14
5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	15
5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	16
5.2.1 Strategia rozwoju województwa lubuskiego.....	16
5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego.....	17
5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego.....	20
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	20
6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków.....	20
6.2. Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.....	22
6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	28
6.4. Zabytki archeologiczne.....	28
6.4.1. Wykaz stanowisk archeologicznych.....	29
6.4.2. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i krótką analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.....	35
6.4.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	38
7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	40
7.1. Uwarunkowania wynikające ze <i>Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego</i>	

gminy.....	40
7.2. Uwarunkowania wynikające ze <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy</i>	41
7.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.....	42
8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków.....	50
9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie	56
10. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	58
11. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	60
11.1. Gminna ewidencja zabytków.....	60
11.2. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury.....	61
11.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.....	61
11.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.....	62
11.5. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.....	63
11.6. Obiekty będące własnością gminy.....	63
12. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	64
13. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	65
14. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	66

Wstęp

Podstawowym założeniem *Programu opieki nad zabytkami dla gminy Czerwieńsk na lata 2015-2018* jest ukierunkowanie działań lokalnego samorządu na poprawę stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. W ostatnich latach, dla realizacji tego założenia, coraz większy nacisk kładzie się na aktywizację lokalnych środowisk samorządowych. W ramach budowy nowoczesnego oblicza społeczeństwa, dostrzega się potrzebę pogłębiania świadomości społeczeństwa w oparciu o fundamenty miejscowych tradycji kulturowych. Lokalna tradycja jest szczególnie cennym dziedzictwem kulturowym, składa się ze splotu wydarzeń (kontekst dziejowy, historie poszczególnych ludzi, grup społecznych), zachowanych pamiątek (zabytki architektury i budownictwa, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne). Miejscowa historia zaś, najczęściej dotycząca poszczególnych rodzin czy niewielkich grup społecznych, przenosi się na dzieje regionu. Opieka nad dziedzictwem kulturowym powinna zatem leżeć u podstaw budowania nowoczesnego społeczeństwa, świadomego swojej przeszłości, która w oczywisty sposób pomaga definiować tożsamość kulturową jako wartościowy składnik struktury współczesnej cywilizacji.

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina miejsko – wiejska Czerwieńsk jest położona w województwie lubuskim, w północno-zachodniej części powiatu zielonogórskiego. Siedzibą władz samorządowych jest położone we wschodniej części gminy miasto Czerwieńsk, oddalone 12 km od Zielonej Góry. W latach 1975-1998 gmina administracyjnie należała do województwa zielonogórskiego.

Powierzchnia gminy zajmuje obszar 195,93 km², co stanowi ok.12,5 % powierzchni powiatu. Użytki rolne zajmują ok. 35% powierzchni gminy, a użytki leśne 51,6%. Część terenów gminy zajmują obszary chronionego krajobrazu, które jako miejsca koncentracji wysokich walorów przyrodniczo-krajobrazowych o różnych ekosystemach, obejmują 18 % ogólnej powierzchni gminy. Największymi w granicach administracyjnych gminy są obszary chronionego krajobrazu: „*Krośnieńska Dolina Odry*” (4578 ha) i „*Rynna Paklicy i Ołoboku*” (641 ha), a najmniejszy obszarowo jest „*Gryżyński Park Krajobrazowy*” (270 ha). Na terenie gminy znajduje się również obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „*Dolina Środkowej Odry*” (5646,6 ha). Gmina spełnia funkcje rolniczo-przemysłowe i turystyczno-rekreacyjne.

Według danych GUS z grudnia 2013 r. gminę zamieszkuje 10021 osób. Gęstość zaludnienia wynosi 51 M/km². Strukturę osadniczą tworzy miasto Czerwieńsk, które stanowi największy ośrodek osadnictwa i 13 wsi sołeckich: Będów, Bródki, Dobrzęcin, Leśniów Mały, Leśniów Wielki, Laski, Nietków Nietkowice, Płoty, Sycowice, Sudoł, Wysokie, Zagórze, obejmujących 17 miejscowości. Gmina Czerwieńsk sąsiaduje z gminami: Bytnica, Dąbie, Krosno Odrzańskie, Skąpe, Sulechów, Świdnica i Zielona Góra.

Jednostki osadnicze gminy łączy sieć dróg gminnych długości ok. 137 km, cztery odcinki dróg powiatowych oraz pięć odcinków dróg wojewódzkich: nr 276 relacji Krosno Odrzańskie – Sycowice – Świebodzin, nr 278 Szklarka Radnicka – Będów – Nietkowice – Brody – Sulechów – Wschowa, nr 279 Wysokie – Czerwieńsk – Nietków – Leśniów Wielki – Świdnica – Krępa, nr 280 Zielona Góra – Płoty – Czerwieńsk – Brody, nr 281 Zielona Góra – Łężyca – Wysokie – Pomorsko. Przez południowy skraj gminy, na odcinku Łagów – Leśniów Wielki, wiedzie droga krajowa nr 32 z Zielonej Góry do przejścia granicznego w Gubinie. Ponadto tereny gminne przecinają linie kolejowe nr 273 Wrocław – Szczecin i nr 358 Zbąszynek – Gubin. Węzeł kolejowy w Czerwieńsku pełni rolę stacji manewrowej oraz zaplecza technicznego dla magistrali „Śląsk – Porty”. Miejscowości po obu stronach Odry łączą również przeprawy promowe w Brodach i Pomorsku.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Polski wg Jerzego Kondrackiego, teren gminy leży w obrębie mezoregionów Dolina Środkowej Odry, Wysoczyzna Czerwieńska i Wał Zielonogórski. Część środkową gminy zajmuje rozległa równina rzeki Odry, ograniczona od północy i południa krawędziami i skłonami wysoczyzn. Północna część gminy to rozległa równina sandrowa wyniesiona około 20 m nad dolinę rzeki Odry, natomiast w południowej części występuje teren pagórkowaty o rozległych stokach i wierzchołkach, łagodnie pofałdowany, z najwyższym położonym punktem – 112,4 m n.p.m. Obszar gminy położony jest w dorzeczu rzeki Odry, która przepływa równoleżnikowo przez środek gminy. Lewostronną dolinę Odry odwadnia kanał Zimny Potok, do którego dopływa z wysoczyzny potok Łącza oraz przecinające dolinę liczne ciek. Z prawej strony Odry zasilają rzeki Gryżyński Potok i Ołobok. W gminie bardzo licznie występują różne zbiorniki wodne, w tym 7 jezior, z których największe jest jezioro „Jatnik”.

Na terenie gminy występują złoża gazu ziemnego, ropy naftowej,

kruszywa naturalnego i surowców ilastych ceramiki budowlanej. Do eksploatacji przewidziano tylko złoża żwiru i piasku w Nietkowie.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy sięgają epok prehistorycznych i pochodzą z okresu poprzedzającego powstanie na tym terenie państwa polskiego. Dopiero w średniowieczu okolice Czerwieńska zasiedlali Słowianie. Na przestrzeni wieków była to ziemia pogranicza, często zmieniająca przynależność, kolejno leżała w granicach: monarchii Piastów, księstwa głogowskiego, Nowej Marchii, Brandenburgii, Prus, Niemiec, a od 1945 r. w obecnych granicach Polski. Źródła historyczne dotyczące Czerwieńska sięgają XIII w. i związane są z osadą zwaną Nietkowem Polskim. W XV w. jej ówcześni właściciele von Rothenburgowie założyli nową, początkowo określaną Nowym Nietkowem, a nieopodal w kierunku na zachód w 1690 r. lokowano miasto Rothenburg an der Oder, dzisiejszy Czerwieńsk, który do 1808 r. był miastem prywatnym. Jego założycielem był Hans Christophe (młodszy) von Rothenburg. Miasto funkcjonowało obok wsi do 1903 r., kiedy to Nowy Nietków przyłączono do Czerwieńska. Nadanie praw miejskich skutkowało znaczącym rozwojem miasta, również w wiekach następnych. Powstały liczne instytucje, zakłady produkcyjne, stowarzyszenia i organizacje, kościoły, ratusz miejski, szkoła, rozwijały się handel i rzemiosło, osiedlali się nowi mieszkańcy, a w 1870 r. uruchomiono w mieście linię kolejową, prowadzącą do Gubina. W 1882 r. rozpoczęto budowę sieci telegraficznej. W latach 30. XX w. powstały na terenie gminy, w ramach Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego, liczne obiekty fortyfikacyjne i hydrotechniczne, mające stanowić niemiecką tajną linię obrony od wschodu. Zachowane obiekty militarne stanowią miejscową atrakcję i bazę powstałego *Skansenu Fortyfikacyjnego Czerwieńsk*.

Kolejne przemiany nastąpiły po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. i włączeniu Czerwieńska w struktury państwa polskiego. Miasto opuściła dotychczasowa ludność niemiecka, a zasiedlili je przesiedleńcy, głównie ze wschodnich terenów Polski.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie Czerwieńsk do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – tradycja, legendy, obrzędy, postaci i zdarzenia historyczne, nazewnictwo - są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych

więzi społecznych.

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Czerwieńsk na lata 2015-2018* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zmianami).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy

zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
- c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
- d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),
- e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust.1, pkt 3, ust. 2),
- f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),
- g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2)
- h) prawo udzielania przez organ gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie,

restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 81),

- i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust.1),
- j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zmianami)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,

- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, działami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia

historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 ze zmianami)

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627 ze zmianami)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r., poz. 199)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz

ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r., poz. 627 ze zmianami)

Zgodnie z art. 83 ust. 2 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zmianami)

Ustawa określa (w art. 13), iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa (za wyjątkiem nieruchomości będących we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych). Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2013 r., poz. 1409 ze zmianami)

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2.

Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyтым stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,
- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21.09.2004 r.)

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona

zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa z sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25.09.2012 r.)

Strategia rozwoju kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzeniu odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększeniu ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych (digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego).

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego są również ważnym czynnikiem rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, wpływają na budowanie silnej pozycji ośrodków miejskich.

5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r.)

Głównym celem *Strategii rozwoju kapitału społecznego* jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na

poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,

- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

W *Strategii* podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 przyjęty został Uchwałą Rady Ministrów Nr 125/2014 z dnia 24.06.2014 r. W *Krajowym programie* dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Celowi głównemu przyporządkowano cele szczegółowe i kierunki działania.

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych,
- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego*,
- wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych,
- wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego,
- opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych,
- opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków,
- realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków. Cel ten będzie realizowany poprzez:

- zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie

infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach,

- wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,
- podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
- merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Cel ten realizowany będzie poprzez:

- przygotowanie ratyfikacji *Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa*, Faro 2005,
- budowanie świadomości społecznej dotyczącej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania tożsamości narodowej i społeczności lokalnych,
- promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu,
- zwiększenie i ułatwienie dostępu do zasobu dziedzictwa

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

5.2.1. Strategia rozwoju województwa lubuskiego

Przyjęta przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XXII/319/12 z dnia 19 listopada 2012 r. zaktualizowana *Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2020* określa główne cele rozwoju województwa i działania samorządu wojewódzkiego, wśród których uwzględniono zachowanie wartości środowiska kulturowego.

Głównym celem *Strategii* jest wykorzystanie potencjałów województwa lubuskiego do wzrostu jakości życia, dynamizowania konkurencyjnej gospodarki, zwiększenia spójności regionu oraz efektywnego zarządzania jego rozwojem. Cel ten będzie realizowany przy pomocy czterech celów strategicznych, którym podporządkowano cele operacyjne.

W ramach celu strategicznego „Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna” określony został cel operacyjny „Rozwój potencjału turystycznego województwa”, który ma być realizowany m.in. w oparciu o zachowane dziedzictwo kulturowe.

W ramach celu strategicznego „Region efektywnie zarządzany” sformułowany został cel operacyjny „Wzmocnienie potencjału kapitału

społecznego oraz kształtowanie tożsamości regionalnej”. Cel ten realizowany będzie m.in. przez następujące kierunki działań:

- Wspieranie inicjatyw na rzecz umacniania więzi regionalnych, w tym poprzez:
  - wykorzystywanie potencjału kulturowego i lokalnych tożsamości w rozwoju regionalnym,
  - ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu,
  - propagowanie etosu Małej Ojczyzny oraz poczucia wspólnoty wśród mieszkańców regionu.
- Propagowanie lubuskiego dorobku kulturalnego, naukowego, społecznego i gospodarczego;
  - promocja wybitnych Lubuszan i ich dorobku,
  - popularyzacja historii Ziemi Lubuskiej i badań naukowych związanych z regionem.

5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego

Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego przyjęta została przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XXII/191/12 z dnia 21 marca 2012 r.

Część I „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa lubuskiego. Koncepcja rozwoju regionu”, rozdz. 2 „Diagnoza systemu powiązań wewnętrznych”, pkt 2.3. „Strefa kulturowa” zawiera charakterystykę zasobów zabytkowych województwa lubuskiego. W tabeli przedstawiono zestawienie ilościowe zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Zaprezentowano najcenniejsze zabytki województwa lubuskiego, charakterystyczne dla poszczególnych epok z podziałem na kategorie:

- 1) założenia urbanistyczne,
- 2) założenia ruralistyczne,
- 3) architektura sakralna,
- 4) architektura rezydencjonalna,
- 5) architektura obronna,
- 6) budynki użyteczności publicznej,
- 7) parki,
- 8) cmentarze,
- 9) architektura przemysłowa i zabytki techniki; wśród zachowanych na terenie

województwa wiatraków, wymieniono z terenu gminy Czerwieńsk wiatrak w miejscowości Leśniów Wielki,

10) zabytki ruchome; wśród najcenniejszych ołtarzy gotyckich, z terenu gminy Czerwieńsk, wymieniono ołtarz w kościele p.w. Wniebowzięcia NMP w Leśniowie Wielkim,

11) zasoby archeologiczne.

Omówiono stan zachowania poszczególnych kategorii zabytków. Podkreślono wartość tożsamości regionalnej. Oparta na tradycji regionalnej i najważniejszych cechach wyróżniających region terytorialnie, historycznie, społecznie i kulturowo jest ważnym elementem dziedzictwa kulturowego.

W części II „Plan struktury funkcjonalno-przestrzennej. Kierunki polityki przestrzennej”, rozdz. 12 „Strefa kulturowa” przedstawiono działania, mające na celu praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego:

- systematyczne aktualizowanie informacji o zabytkach regionu przez uzupełnianie portalu internetowego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- włączenie systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w procesy gospodarcze i rynkowe w drodze kompromisu między zasadami ochrony a wymogami i prawami ekonomii,
- aktywne przyciąganie inwestorów dla zagospodarowania zabytków poprzez stosowanie zachęt inwestycyjnych, skuteczną pomoc publiczną i kreowanie partnerstwa publiczno-prywatnego,
- poszerzanie ofert turystycznych na bazie dziedzictwa kulturowego poprzez szerokie udostępnianie zabytków (szlaki kulturowe), łączenie różnych imprez z miejscowymi obiektami zabytkowymi,
- wspieranie turystyki wiejskiej opartej m.in. o gospodarstwa agroturystyczne,
- kreowanie symbolicznego wizerunku miejscowości przez określony, charakterystyczny zabytek, czy element dziedzictwa niematerialnego,
- kontynuowanie owocnego współdziałania wojewódzkiego urzędu konserwatorskiego i władz samorządowych w organizowaniu Dni Ochrony Zabytków i Europejskich Dni Dziedzictwa,
- poszerzanie zakresu społecznej edukacji przez wspieranie lokalnych inicjatyw związanych z popularyzowaniem dziedzictwa kulturowego,
- poszerzanie edukacji dzieci i młodzieży ukierunkowanej na kształcenie patriotyzmu lokalnego w formie „małej ojczyzny” z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa kulturowego,

- promowanie i wspieranie wszelkich inicjatyw zmierzających do wykorzystania dziedzictwa kulturowego (turystyka, zagospodarowanie zabytków), a przez to aktywizacja lokalnych społeczności, tworzenia nowych miejsc pracy i rozwoju alternatywnych źródeł dochodu, szczególnie na wsi,
- wspieranie działań popularyzatorskich w atrakcyjny sposób – lokalne wydarzenia z przeszłości (muzea) oraz wiedzę o dawnych rzemiosłach, zajęciach, obyczajach, kuchni wiejskiej itp.,
- wspieranie muzeów w działaniach popularyzujących, poprzez wystawy i imprezy, walory dziedzictwa kulturowego, lokalną tradycję i historię.

Wśród działań, mających na celu ochronę krajobrazu kulturowego województwa wymieniono:

- eliminację zaszłych deformacji krajobrazu kulturowego i zapobieganie nowym zagrożeniom,
- dbałość o stan środowiska przyrodniczego,
- aktualizację bazy informacyjnej o zabytkach,
- podjęcie działań w celu zagospodarowania obiektów nieużytkowanych.

Skuteczna realizacja zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami rodzi konieczność podejmowania profesjonalnych działań marketingowych, odpowiadających wymogom współczesnego rynku. Powinny one obejmować takie zagadnienia jak: organizacja systemu informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego, oferta turystyczno-kulturowa, oferta gospodarcza w sferze zabytków.

W celu ochrony krajobrazu kulturowego zaproponowano utworzenie nowych szlaków turystycznych w oparciu o zasoby kulturowe i obszary przyrodnicze.

Jako działania priorytetowe wymieniono:

- opracowanie interdyscyplinarnych, merytorycznych i finansowych długofalowych programów z uwzględnieniem aktywności społeczności lokalnej; w celu zdiagnozowania środowiska kulturowego i przyrodniczego, stanu zachowania, pełnionych funkcji i wskazania ich walorów i konfliktów, a także określenia optymalnych sposobów ochrony i możliwości adaptacji do nowych funkcji,
- wspomaganie społeczności lokalnej w tworzeniu nowych miejsc pracy np. w agroturystyce, wytwarzaniu produktów regionalnych, zajazdów z kuchnią regionalną, szczególnie w obiektach zabytkowych,
- tworzenie zespołów gospodarczych związanych z obsługą turystyczną,

- współpraca międzyregionalna wynikająca z historycznych uwarunkowań,
- wypracowanie metod zwiększenia zaangażowania sektora prywatnego w rewaloryzację obiektów zabytkowych znajdujących się na szlakach turystycznych z możliwością ich adaptacji na cele turystyczne, takie jak: małe muzea, hotele, restauracje itp.,
- aktywny udział w integralnych programach mających na celu kształtowanie regionalnej przestrzeni z przestrzenią europejską związaną z tworzeniem wspólnych szlaków turystycznych i krajoznawczych,
- ścisła współpraca samorządów każdego szczebla, a szczególnie gmin zainteresowanych tworzeniem tras łączących regiony.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego

Program opieki nad zabytkami województwa lubuskiego na lata 2013-2016 przyjęty został przez Sejmik Województwa Lubuskiego Uchwałą Nr XXXVI/399/13 z dnia 15 kwietnia 2013 r.

Myślą przewodnią opracowania *Programu* było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

BĘDÓW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. TRÓJCY ŚWIĘTEJ:

Rejestr zabytków nr 3291 z dnia 21.02.1994 r.

- a. kościół, 1882 r.,
- b. cmentarz przykościelny ze starodrzewem (aleja lipowo-kasztanowa), XIX w.,
- c. ogrodenie, k. XIX w., XX w.

CZERWIĘSK

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. magazyn, ul. Zielonogórska 5, 1851 r.

Rejestr zabytków nr 3330 z dnia 01.12.1995 r.

LASKI

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. budynek gospodarczo-mieszkalny, tzw. oranżeria, nr 39, ok. 1800 r.,

Rejestr zabytków nr L-502/A z dnia 29.04.1971 r.

b. park, poł. XVIII w., 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr 55 z dnia 29.04.1955 r.

LEŚNÍÓW WIELKI

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. WNIEBOWZIĘCIA NMP:

a. kościół, XIV w., przebud. XVII w., XIX w.,

Rejestr zabytków nr 60 z dnia 23.07.1955 r.

b. kaplica grobowa, 1714 r.,

Rejestr zabytków nr 516 z dnia 30.05.1963 r.

WIATRAK KOŻLAK, nr 49 , XVIII/XIX w.

Rejestr zabytków nr 302 z dnia 19.04.1961 r.

NIETKÓW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. WNIEBOWSTĄPIENIA PANA JEZUSA ,

ul. Kościuszki:

a. kościół, 1866-1867 r.,

Rejestr zabytków nr L-343/A z dnia 24.08.2009 r.

b. teren przykościelny, XIX w.,

Rejestr zabytków nr L-343/A z dnia 24.08.2009 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

a. park, poł. XVIII w., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 54 z dnia 29.04.1955 r.

b. arboretum, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr L-74 z dnia 31.12.1998 r.

SYCOWICE

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. NARODZENIA NMP, 2 poł. XVIII w.

Rejestr zabytków nr 525 z dnia 30.05.1963 r.

Na terenie gminy Czerwieńsk w rejestrze zabytków figurują ponadto obiekty nieistniejące, wymagające wykreślenia z tegoż rejestru:

- Czerwieńsk: obora i chlewnia (rej. zab. nr 1748),
- Leśnów Wielki: gorzelnia (rej. zab. nr 1762),
- Nietkowice: stajnia i obora dworska (rej. zab. nr 1770),
- Nietków: oranżeria pałacowa (rej. zab. nr 520).

6.2. Wykaz zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków

BĘDÓW

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. TRÓJCY ŚWIĘTEJ:

Rejestr zabytków nr 3291 z dnia 21.02.1994 r.

- a. kościół, 1882 r.,
- b. cmentarz przykościelny ze starodrzewem (aleja lipowo-kasztanowa), XIX w.,
- c. ogrodzenie, k. XIX w., XX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, ob. komunalny, XIX w.

DOM NR 28, XIX/XX w.

BORYŃ

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. dom mieszkalny, nr 1/2, pocz. XX w.,
- b. gołębnik, 1895 r.,
- c. sześćiorak nr 3, 1930 r.,
- d. sześćiorak nr 4, 1930 r.,
- e. transformator, 1922 r.

BRÓDKI

MOST DROGOWY nad kanałem Ołobok, 1938-1939 r.

DOM NR 1, XIX/XX w.

DOM NR 3, 1913 r.

DOM NR 4, XIX/XX w.

DOM NR 21, XIX/XX w.

CZERWIŃSK

UKŁAD URBANISTYCZNY, XV w.

ALEJA, ul. Chrobrego, pocz. XX w.

ALEJA, ul. Rynek, 1 poł. XX w.

ALEJA, ul. Kolejowa, ok. poł. XX w.

ALEJA, ul. Składowa, ok. poł. XX w.

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. WOJCIECHA z terenem przykościelnym,
ul. Chrobrego, 1877 r.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. magazyn, ul. Zielonogórska 5, 1851 r.

Rejestr zabytków nr 3330 z dnia 01.12.1995 r.

CMENTARZ EWANGELICKI, ob. komunalny, ul. Cicha, 1815 r.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. dom administratora, ul. Klonowa 1, 1923 r.,
  - b. stodoła, ul. Boczna, k. XIX w.,
  - c. spichlerz, ul. Klonowa, 1895 r.,
  - d. czworak, ul. Klonowa 4/6/8/10, 1896 r.
- RATUSZ, Rynek 25, 1779 r., przebud. 1909 r., 1926-1927 r.
DWORZEC KOLEJOWY, ul. Kolejowa 17, 1869-1870 r.
GOSPODA, ob. dom kultury, ul. Chrobrego 5, ok. poł. XIX w.
ul. Chrobrego
DOM NR 2, XIX/XX w.
DOM NR 6 a, 1 poł. XIX w.
DOM NR 10, 1 poł. XIX w.
ul. Kolejowa
DOM NR 2, poł. XIX w.
ul. Kwiatowa
DOM NR 3, I. 20 XX w.
DOM NR 7, 1 poł. XIX w.
ul. Łężycka
ZESPÓŁ MŁYNA:
a. dom nr 7, 2 poł. XIX w.,
b. młyn nr 8, 2 poł. XIX w.
ul. Młyńska
DOM NR 1, 1 poł. XIX w.
ul. Polna
DOM NR 4, pocz. XX w.
ul. Rycerska
DOM NR 1, ok. 1910 r.
ul. Rynek
DOM NR 5, XIX w.
DOM NR 7, XIX w.
DOM NR 11, XIX/XX w.
DOM NR 13, XIX/XX w.
DOM NR 16, ok. 1920 r.
DOM NR 24, 1 poł. XIX w.
DOM NR 30, I. 20 XX w.

ul. Zielonogórska

DOM NR 10, XIX/XX w.

DOM NR 11, XIX w.

DOM NR 20, I. 20 XX w.

DOM NR 42, ok. 1910-1920 r.

DOM NR 47, pocz. XX w.

LASKI

CMENTARZ RODOWY, 2. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. budynek gospodarczo-mieszkalny, tzw. oranżeria, nr 39, ok. 1800 r.,

Rejestr zabytków nr L-502/A z dnia 29.04.1971 r.

b. park, poł. XVIII w., 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr 55 z dnia 29.04.1955 r.

SZKOŁA, ob. dom nr 30, ok. 1910 r.

DOM NR 7, pocz. XX w.

DOM NR 47, pocz. XX w.

DOM NR 86, pocz. XX w.

LEŚNIÓW MAŁY

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.,

DOM NR 19, pocz. XX w.

LEŚNIÓW WIELKI – ŁAGÓW

ALEJA, pomiędzy wsiami, ok. poł. XX w.

LEŚNIÓW WIELKI

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. WNIEBOWZIĘCIA NMP:

a. kościół, XIV w., przebud. XVII w., XIX w.,

Rejestr zabytków nr 60 z dnia 23.07.1955 r.

b. cmentarz przykościelny, XIV w.,

c. kaplica grobowa, 1714 r.

Rejestr zabytków nr 516 z dnia 30.05.1963 r.

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

WIATRAK KOŻLAK, nr 49, XVIII/XIX w.

Rejestr zabytków nr 302 z dnia 19.04.1961 r.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. dom administratora, nr 59, pocz. XX w.,

b. czworak nr 75, l. 20 XX w.

e. obora, 1905 r.

TRANSFORMATOR, l. 30 XX w.

NIETKOWICE – BĘDÓW

ALEJA, od Nietkowic do przejazdu kolejowego, 1 poł. XX w.

NIETKOWICE

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA z terenem przykościelnym, ok. 1880 r.

CMENTARZ EWANGELICKI, ob. komunalny, pocz. XX w. (?)

CMENTARZ EWANGELICKI, poł. XIX w.

DWORZEC KOLEJOWY, 2 poł. XIX w.

ALEJA, droga w kierunku Odry, 1 poł. XX w.

SCHRON BOJOWY nr 774, 1936 r.

SCHRON BOJOWY nr 775, 1936 r.

SCHRON BOJOWY nr 777, 1936 r.

ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

a. dwór, nr 129, 2 poł. XIX w.,

b. park, 2 poł. XIX w.,

c. stajnia, 2 poł. XIX w.

DOM NR 10, XIX/XX w.

DOM NR 50, XIX/XX w.

DOM NR 51, ok. 1930 r.

DOM NR 72, XIX/XX w.

DOM NR 74, XIX/XX w.

DOM NR 76, XIX/XX w.

DOM NR 77, XIX/XX w.

DOM NR 78, XIX/XX w.

DOM NR 79, 4 ćw. XIX w.

DOM NR 80, XIX/XX w.

NIETKÓW

UKŁAD RURALISTYCZNY, XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. WNIEBOWSTĄPIENIA PANA JEZUSA

ul. Kościuszki:

a. kościół, 1866-1867 r.,

Rejestr zabytków nr L-343/A z dnia 24.08.2009 r.

b. teren przykościelny, XIX w.,

Rejestr zabytków nr L-343/A z dnia 24.08.2009 r.

c. plebania, ob. dom kultury, nr 87, 2 poł. XIX w.

CMENTARZ, pocz. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

CMENTARZ RODOWY ROTHENBURGÓW, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

a. oficyna, nr 54, XVIII w.,

b. park, poł. XVIII w., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr 54 z dnia 29.04.1955 r.

c. brama wjazdowa, k. XVIII w.,

d. arboretum, 2 poł. XIX w.

Rejestr zabytków nr L-74 z dnia 31.12.1998 r.

ul. Kasprowicza

DOM NR 46 (d. nr 113), 1907 r.

ul. Kolejowa

ZAGRODA NR 1 (d. nr 152):

a. dom, XIX/XX w.

b. stodoła, 2 poł. XIX w.

ul. Kościuszki

DOM NR 50 (d. nr 31), pocz. XX w.

DOM NR 55, pocz. XX w.

DOM NR 56 (d. nr 39), 2 poł. XIX w.

DOM NR 79 (d. nr 160), 1910-1920 r.

DOM NR 101 (d. nr 147), pocz. XIX w.

PŁOTY

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

TRANSFORMATOR, 1922 r., ul. Wąska

ul. Lubuska

DOM NR 14, pocz. XX w.

ZAGRODA NR 21:

a. spichlerz, pocz. XX w.,

b. obora, pocz. XX w.

OBORA ZE STODOŁĄ, nr 23, pocz. XX w.

SUDOŁ

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

POMNIK ku czci poległych w I wojnie światowej, ob. kapliczka, l. 20 XX w.

TRANSFORMATOR, l. 20 XX w.

SZKOŁA, ob. kaplica, świetlica, 1 ćw. XX w.

KUŹNIA, pocz. XX w.

ZAGRODA NR 21:

a. dom, 1894 r.,

b. budynek gospodarczy, XIX/XX w.,

c. stodoła, XIX/XX w.,

d. stodoła, XIX/XX w.

ZAGRODA NR 22:

a. budynek gospodarczy, k. XIX w.

b. budynek gospodarczy, k. XIX w.

SYCOWICE

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. NARODZENIA NMP:

a. kościół, 2 poł. XVIII w.,

Rejestr zabytków nr 525 z dnia 30.05.1963 r.

b. cmentarz przykościelny, 2 poł. XVIII w.

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

ALEJA, wyjazd w kierunku Krosna Odrzańskiego, ok. poł. XX w.

SZKOŁA, ob. świetlica, nr 18, ok. 1910 r.

DOM NR 9, XIX/XX w.

DOM NR 15, pocz. XX w.

DOM NR 48, pocz. XX w.

DOM NR 54, XIX/XX w.

WYSOKIE

ALEJA, wyjazd w kierunku Zielonej Góry, pocz. XX w.

DOM NR 7, XIX/XX w.

ZAGÓRZE

CMENTARZ EWANGELICKI, XIX w.

DOM NR 4, 2 poł. XIX w.

SCHRON BOJOWO-OBSERWACYJNY NR 762 na CKM-y, 1935 r. – wał przeciwpowodziowy wzdłuż lewego brzegu Odry, ok. 950 m na południowy

wschód od przeprawy promowej w Brodach.

6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Czerwieńsk zabytki ruchome, wpisane do rejestru zabytków, stanowią wyposażenie i wystrój kościoła w Leśniowie Wielkim oraz płyty nagrobne w Nietkowie.

Wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP w Leśniowie Wielkim wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 87/72 na podstawie decyzji z dnia 23 listopada 1972 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. ołtarz główny, chrzcielnica, ławki, krucyfiksy, kartusze herbowe, naczynia liturgiczne, polichromia stropu. Decyzją dnia 2 stycznia 2012 r. pod nr rejestru L-B-123 wpisano gotycki dzwon.

Na terenie parku w Nietkowie zachowała się brama wjazdowa do dawnej siedziby rodziny von Rothenburg. W jej filary wmontowano dwie tablice nagrobne z XVI wieku. Poświęcono je Hansowi von Rothenburg i jego żonie Benedykcie von Breiten Landenburg. Mężczyzna był synem Hansa von Rothenburg, właściciela Nietkowa i Anny von Rechenberg. Zmarł 21.02.1577 r. Benedykta była córką Krzysztofa von Landenburg i Cecylii Rothhastin. Zmarła 10.08.1595 r. Rejestr zabytków nr L-B-40 z dnia 12.09.2006 r.

6.4. Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe, obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące oraz skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Obszar gminy Czerwieńsk został rozpoznany archeologicznie w ramach

Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych dotychczasowych założeniach obejmuje bowiem 2 etapy badawcze: 1) kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach, 2) badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

6.4.1. Wykaz stanowisk archeologicznych

L.p.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Nr stan. na obszarze	Funkcja	Chronologia Kultura	Rejestr Uwagi	Obszar
1	Sycowice	1	3	śląd osadniczy	Epoka kamienia		58-12
2	Sycowice	3	4	śląd osadniczy	Epoka kamienia		58-12
3	Sycowice	4	5	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		58-12
4	Sycowice	5	6	punkt osadniczy śląd osadniczy osada punkt osadniczy	Kultura łużycka Pradzieje Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		58-12
5	Sycowice	6	7	śląd osadniczy punkt osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		58-12
6	Sycowice	7	8	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Późne Średniowiecze		58-12
7	Sycowice	2	6	śląd osadniczy śląd osadniczy	Kultura łużycka Późne Średniowiecze-okres nowożytny		58-13
8	Nietkowice	1	1	Osada	Epoka Brązu-Halsztat, kultura łużycka		59-12
9	Nietkowice	8	2	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze-okres nowożytny		59-12
10	Nietkowice	9	3	śląd osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Neolit Pradzieje Epoka Brązu Późne		59-12

					Średniowiecze-okres nowożytny		
11	Nietkowice	10	4	śląd osadniczy cmentarzysko śląd osadniczy punkt osadniczy	Neolit? Epoka Brązu Wczesne Średniowiecze? Późne Średniowiecze		59-12
12	Będów	3	6	śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Późne Średniowiecze-okres nowożytny		59-12
13	Będów	1	7	osada? śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu-Halsztat, kultura łużycka Pradzieje Epoka Brązu Późne Średniowiecze-okres nowożytny		59-12
14	Będów	4	8	punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
15	Będów	5	9	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
16	Będów	6	10	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
17	Będów	7	11	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
18	Będów	8	12	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
19	Będów	9	13	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
20	Będów	10	14	punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
21	Będów	11	15	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		59-12
22	Będów	2	16	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka		59-12
23	Będów	12	18	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka		59-12
24	Będów	13	19	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka		59-12
25	Nietkowice	12	20	śląd osadniczy	Kultura łużycka		59-12
26	Nietków	1	1	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	60-12
27	Nietków	2	2	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-12

				śląd osadniczy	Późne Średniowiecze-okres nowożytny		
28	Nietków	3	3	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		60-12
29	Leśniów Mały	1	6	cmentarzysko	Okres lateński	329-1971	60-12
30	Leśniów Mały	2	7	Osada śląd osadniczy śląd osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich Pradzieje Późne Średniowiecze	429-1973	60-12
31	Leśniów Mały	3	8	osada punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Epoka Brązu, kultura łużycka Późne Średniowiecze-okres nowożytny		60-12
32	Leśniów Mały	4	9	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-12
33	Leśniów Mały	5	10	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze-okres nowożytny		60-12
34	Leśniów Mały	6	11	punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu-Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze-okres nowożytny		60-12
35	Leśniów Mały	7	12	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-12
36	Leśniów Mały	8	13	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		60-12
37	Leśniów Wielki	4	14	skarb	?	arch.	60-12
38	Leśniów Wielki	5	15	osada śląd osadniczy	Okres lateński, Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze-okres nowożytny	403-1972	60-12
39	Leśniów Wielki	19	16	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres nowożytny		60-12
40	Leśniów Wielki	20	17	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne średniowiecze-okres nowożytny		60-12
41	Leśniów Wielki	21	18	osada śląd osadniczy śląd osadniczy	Wczesne Średniowiecze Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		60-12
42	Leśniów Wielki	22	19	śląd osadniczy	Późne średniowiecze-okres		60-12

					nowożytny		
43	Leśniów Wielki	23	20	punkt osadniczy osada śląd osadniczy	Pradzieje Halsztat, kultura łużycka Późne średniowiecze		60-12
44	Leśniów Wielki	24	21	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze-okres nowożytny		60-12
45	Leśniów Wielki	25	22	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		60-12
46	Leśniów Wielki	26	23	śląd osadniczy osada śląd osadniczy	Pradzieje Halsztat, kultura łużycka Późne średniowiecze-okres nowożytny		60-12
47	Czerwieńsk	6	24	śląd osadniczy	Neolit	arch.	60-12
48	Czerwieńsk	-	25	śląd osadniczy	Mezolit	arch.	60-12
49	Czerwieńsk	1	1	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	60-13
50	Czerwieńsk	2	2	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	60-13
51	Czerwieńsk	3	3	cmentarzysko?	kultura łużycka	205-1970	60-13
52	Czerwieńsk	4	4	osada	Halsztat, kultura łużycka	206-1970	60-13
53	Czerwieńsk	5	5	cmentarzysko	Halsztat, kultura łużycka	207-1970	60-13
54	Czerwieńsk	6	6	osada	Okres Wpływów Rzymskich	355-1970	60-13
55	Czerwieńsk	7	7	osada	kultura łużycka	347-1970	60-13
56	Czerwieńsk	8	8	osada punkt osadniczy	Okres Lateński, Okres Wpływów Rzymskich Wczesne Średniowiecze	354-1970	60-13
57	Czerwieńsk	9	9	punkt osadniczy	Neolit?		60-13
58	Czerwieńsk, ul. Łużycka	10	10	cmentarzysko	Epoka Brązu, kultura łużycka		60-13
59	Nietków	2	11	osada osada	Neolit Późne Średniowiecze		60-13
60	Nietków	3	12	śląd osadniczy osada	Pradzieje Późne Średniowiecze		60-13
61	Nietków	4	13	śląd osadniczy osada osada	Epoka Brązu, kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich Późne		60-13

					Średniowiecze		
62	Nietków	5	14	śląd osadniczy osada osada śląd osadniczy	Epoka Kamienia Kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich? Późne Średniowiecze		60-13
63	Wysokie	1	15	cmentarzysko	Epoka Brązu- Halsztat, kultura łużycka	arch.	60-13
64	Czerwieńsk	11	16	śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka Późne Średniowiecze		60-13
65	Czerwieńsk	12	17	śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka		60-13
66	Czerwieńsk	13	18	śląd osadniczy osada	Mezolit (wczesny) Epoka Brązu, kultura łużycka	bad. inw. 2012 r.	60-13
67	Wysokie	3	5	osada osada	Epoka Brązu, kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich		60-14
68	Wysokie	2	6	punkt osadniczy cmentarzysko	Halsztat, kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich?		60-14
69	Wysokie	4	7	śląd osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Kamienia Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze		60-14
70	Leśniów Wielki	1	3	osada	Epoka Brązu, kultura łużycka		61-12
71	Leśniów Wielki	18	4	punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		61-12
72	Leśniów Wielki	2	5	punkt osadniczy	?	arch.	61-12
73	Leśniów Wielki	3	6	cmentarzysko punkt osadniczy	? Późny Okres Rzymski		61-12
74	Leśniów Wielki	7	7	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		61-12
75	Leśniów Wielki	8	8	punkt osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze		61-12
76	Leśniów Wielki	9	9	punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Wczesna Epoka Brązu Młodszy Okres Przdrzymski Późny Okres Rzymski Późne Średniowiecze		61-12

77	Leśniów Wielki	10	10	punkt osadniczy śląd osadniczy	Młodszy Okres Przdziński? Późne Średniowiecze-okres nowożytny		61-12
78	Leśniów Wielki	11	11	punkt osadniczy śląd osadniczy	Późny Okres Rzymski Późne Średniowiecze		61-12
79	Leśniów Wielki	12	12	punkt osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		61-12
80	Leśniów Wielki	13	13	punkt osadniczy śląd osadniczy	Neolit/ Wczesna Epoka Brązu Późne Średniowiecze		61-12
81	Leśniów Wielki	14	14	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		61-12
82	Leśniów Wielki	15	15	punkt osadniczy śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Późne Średniowiecze		61-12
83	Leśniów Wielki	16	16	punkt osadniczy śląd osadniczy	Halsztat, kultura łużycka Późne Średniowiecze		61-12
84	Leśniów Wielki	17	17	punkt osadniczy osada osada punkt osadniczy	Neolit/ Wczesna Epoka Brązu Epoka Brązu-Halsztat Okres Wpływów Rzymskich Wczesne Średniowiecze		61-12
85	Sudoł	1	28	punkt osadniczy śląd osadniczy	Wczesna Epoka Brązu Późne Średniowiecze		61-12
86	Sudoł	2	29	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		61-12
87	Sudoł	3	30	osada	Późne Średniowiecze		61-12
88	Sudoł	4	31	osada osada	Wczesne Średniowiecze Późne Średniowiecze		61-12
89	Płoty	1	1	osada?	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	61-13
90	Płoty	2	2	osada?	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	61-13
91	Płoty	3	3	osada?	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	61-13
92	Płoty	4	4	osada?	Epoka Brązu, kultura łużycka	arch.	61-13
93	Płoty	5	5	osada śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Wczesne		61-13

				śląd osadniczy	Średniowiecze Późne Średniowiecze		
94	Płoty	6	6	śląd osadniczy śląd osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich? Późne Średniowiecze		61-13
95	Płoty	7	7	śląd osadniczy śląd osadniczy	Neolit /kultura pucharów lejkowatych?/ Pradzieje		61-13
96	Płoty	8	8	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		61-13
97	Płoty	9	9	cmentarzysko?	Epoka Brązu, kultura łużycka		61-13
98	Płoty	10	10	śląd osadniczy śląd osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich? Późne Średniowiecze		61-13
99	Płoty	11	11	cmentarzysko śląd osadniczy	Epoka Brązu, kultura łużycka Późne Średniowiecze		61-13
100	Płoty	12	12	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		61-13
101	Płoty	13	13	śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy	Okres Wpływów Rzymskich Późne Średniowiecze Pradzieje		61-13
102	Płoty	14	14	śląd osadniczy śląd osadniczy	kultura łużycka Okres Wpływów Rzymskich?		61-13
103	Płoty	15	15	śląd osadniczy	Późne Średniowiecze		61-13
104	Płoty	16	16	śląd osadniczy śląd osadniczy	Pradzieje Późne Średniowiecze		61-13
105	Płoty	17	17	śląd osadniczy	Wczesne Średniowiecze, Średniowiecze		61-13
106	Płoty	18	17	cmentarzysko kurhanowe	Epoka Brązu, kultura łużycka		61-13

6.4.2. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.

Na obszarze gminy Czerwieńsk można wyróżnić następujące formy morfologiczne: Wysoczyzna Lubuska, Pradolina Warszawsko - Berlińska, Pagórki Zielonogórskie. Wysoczyzna Lubuska to teren na północ od wsi Sycowice. Są to piaszczyste obszary (zalesione) sandru Ołobok powstałe w fazie

poznajskiej zlodowacenia północnopolskiego. Część środkowa gminy położona jest w Pradolinie Warszawsko Berlińskiej. Obejmuje obszar od wsi Sycowice do wsi Laski, Nietków, Wysokie i miasta Czerwieńsk. Terasy wyższe pradoliny zbudowane są z piasków i żwirów rzecznych oraz piasków eolicznych - wydmy. W dolinach rzecznych i zagłębieniach powstały torfy. Terasa dolna pradoliny zbudowana jest z ilastych mad i namułów rzecznych. Południowa część gminy tj. okolice Leśniowa Wielkiego, Sudołu, Płot, Zagórza zbudowana jest z piaszczystych pagórków kemowych o miąższości od kilku do 50 m. Poniżej zalegają gliny morenowe, ropy zastoiskowe oraz ropy i mułki trzeciorzędowe silnie zaburzone.

Ukształtowanie powierzchni gminy jest mocno zróżnicowane. Jej środkową część stanowi rozległa równina rzeki Odry ograniczona od północy i południa wyraźnymi krawędziami i skłonami wysoczyzn. Na tym fragmencie w rzeźbie terenu wyraźnie zaznaczają swój udział wały przeciwpowodziowe. Północna część gminy to rozległa równina sandrowa wyniesiona około 20,0 m nad dolinę rzeki Odry. Południowa część gminy posiada zróżnicowaną rzeźbę terenu. Jest to teren pagórkowaty o rozległych stokach i wierzchołkach, łagodnie pofałdowany. Miejscami deniwelacje dochodzą do 15 m, a spadki posiadają nachylenie nawet do 10%. Występują liczne formy wklęsłe z zagłębieniami bezodpływowymi. Najniżej położony obszar znajduje się na rzędnej 43,6 m n. p. m., najwyższe wyniesienie występuje w części południowo - zachodniej gminy i wynosi 112,4 m n. p. m.

Cały obszar gminy położony jest w dorzeczu rzeki Odry. Lewostronną dolinę Odry odwadnia kanał Zimny Potok, do którego dopływa z wysoczyzny potok Łącza (Złoty Potok) oraz liczne ciek w postaci rowów przecinających dolinę. Z prawej strony Odry dominują rzeki Gryżyński Potok i Ołobok.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy pochodzą z epoki kamienia - mezolitu (8000 lat p.n.e.). Są to pojedyncze znaleziska w postaci narzędzi krzemiennych znalezione w okolicach miejscowości Czerwieńsk. Od czasu mezolitu obszar ten był nieprzerwanie zasiedlany (osadnictwo grupuje się głównie wzdłuż cieków wodnych, na terenach zajmowanych i dziś przez współczesne wsie) o czym świadczą znaleziska z następnych epok, poczynając od neolitu - młodszej epoki kamienia, aż do czasów współczesnych.

Neolit przynosi rewolucyjne zmiany w historii ludzkości. Dotychczasowa gospodarka przyswajająca dzięki opanowaniu uprawy ziemi i hodowli zwierząt,

została zastąpiona przez gospodarkę wytwarzającą. Wraz z osiadłym trybem życia pojawiły się takie wynalazki jak: stałe budownictwo mieszkalne i gospodarcze, umiejętność lepienia i wypalania naczyń glinianych, znajomość tkactwa itp. Ślady osadnictwa ludzi z okresu neolitu (młodsza epoka kamienia) odkryto między innymi w okolicach miejscowości: Płoty, Nietkowice, Nietków, Leśniów Wielki, Czerwieńsk.

Z upowszechnieniem się nowego materiału (brązu) wiąże się dalszy rozwój gospodarczo-cywilizacyjny w epoce brązu. Docierał on na te tereny drogą wymiany z południa Europy, zwiększając rolę handlu i powodując przenikanie się wpływów. Wczesna epoka brązu jest na terenie gminy słabiej reprezentowana. Wzrost osadnictwa widoczny jest natomiast w środkowym i późnym okresie epoki brązu. Zaczęła się wówczas rozwijać kultura łużycka, zaliczana do wielkiego kompleksu kultur popielnicowych, rozprzestrzeniających się stopniowo z centrum naddunajskiego na rozległe tereny Europy. Osadnictwo kultury łużyckiej na terenie gminy jest bogato reprezentowane (między innymi przez osady w okolicach miejscowości Sycowice, Nietkowice, Będów, Nietków, Leśniów Mały, Czerwieńsk, Wysokie, Płoty). Natomiast cmentarzyska wykorzystywane przez miejscową ludność odkryto na terenie miejscowości Czerwieńsk i Płoty.

W VII w p.n.e. rozpoczyna się epoka żelaza. Obok wyrobów brązowych, których udział systematycznie maleje, pojawiają się wówczas wyroby żelazne. Na wczesny okres żelaza (halsztacki) datuje się osady ludności kultury łużyckiej zlokalizowane w okolicach miejscowości Sycowice, Leśniów Wielki, Czerwieńsk, Wysokie, Leśniów Wielki oraz cmentarzysko tej ludności z Czerwieńska.

Pod koniec okresu halsztackiego rozpoczyna się stopniowy rozkład kultury łużyckiej, spowodowany prawdopodobnie kryzysem gospodarczym wywołanym pogorszeniem się klimatu oraz zbytym wyeksploatowaniem środowiska naturalnego. Dodatkowym czynnikiem destabilizacyjnym był najazd Scytów. Osłabiona ludność kultury łużyckiej była stopniowo podbijana lub kolonizowana przez pokrewne im ludy tworzące kulturę pomorską.

Początek wieku IV p.n.e. wiąże się z masowym upowszechnieniem się żelaza jako podstawowego surowca, ujednoczenia używanych ozdób, narzędzi, broni, przedmiotów codziennego użytku. Wykształciła się wówczas tzw. kultura przeworska. Miało to miejsce w późnym okresie lateńskim (młodszy okres przedrzymski). Rozwijająca się ona następnie w kolejnym okresie – wpływów rzymskich. Na obszarze dzisiejszej gminy notujemy stanowiska ludności kultury

przeworskiej w miejscowościach Leśniów Mały i Leśniów Wielki.

Na przełomie IV i V w. n.e. większość obszarów przeżywa głęboki kryzys kulturowy, osadniczy i gospodarczy. Związane jest to prawdopodobnie załamaniem się dotychczasowej sytuacji politycznej Europy w wyniku najazdu Hunów. Najazd ten wywołał masowe przesunięcia ludności zamieszkującej jej środkową część oraz zlikwidował wpływ Cesarstwa Rzymskiego. Rozpoczął się okres wędrówek ludów. Bezpośrednim tego skutkiem było zahamowanie trwającego kilka wieków rozwoju gospodarczego i społecznego.

Począwszy od VI w. n. e. wkraczamy w nowy okres dziejów zwany wczesnym średniowieczem. Gęstość osadnictwa w tym okresie jest raczej niewielka. Znaczny rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy zaczął się w wieku VIII. W ciągu IX i X wieku kształtowały się podstawy terytorialne państw.

Na obszarze dzisiejszej gminy Czerwieńsk osady datowane na czasy średniowiecza i następnie na okres nowożytny stanowią liczną grupę stanowisk. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości. Stanowiska średniowieczne i nowożytne występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. Szczególnie bujny rozwój osadnictwa i powstawania wsi nastąpił od XV – XVI w.

6.4.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na terenach

niezabudowanych, nieużytkach oraz terenach zalesionych. Należy tutaj przypomnieć, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na każdego, kto zamierza realizować nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych oraz ich dokumentacji. Należy zauważyć, że dla gminy Czerwieńsk charakterystyczny jest duży udział gruntów pod lasami (51,0% powierzchni gminy).

Dużym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są natomiast inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkalnego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotnym zagrożeniem jest również działalność rolnicza, zwłaszcza intensywna orka (użytki rolne zajmują 35,92% powierzchni gminy Czerwieńsk).

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

Również przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółwić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Dlatego dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z pracami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie

badań archeologicznych. Na badania archeologiczne należy uzyskać pozwolenie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed otrzymaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych.

Natomiast stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 24.10.2014 r., poz. 1446). Dlatego zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie wyżej wymienionych stanowisk. Prace porządkowe prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków wymagają uzgodnienia z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

7.1. Uwarunkowania wynikające ze „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy”

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Czerwieńsk na lata 2011-2018 przyjęta została Uchwałą Rady Miejskiej w Czerwieńsku Nr XXXII/281/2010 z dnia 23 czerwca 2010 r.

Strategia uwzględnia ochronę dziedzictwa kulturowego, włącza ją w rozwój gminy zarówno w zakresie wykorzystania obiektów zabytkowych do celów turystycznych podnoszących jej atrakcyjność, jak również promocję imprez kulturalnych, plenerowych i festynów związanych z tradycją tego regionu.

W rozdz. 2 „Diagnoza stanu gminy”, pkt 2.5. „Kultura, sport, turystyka” przedstawiono wykaz obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków oraz najcenniejszych, ujętych w ewidencji. Zaprezentowano krótką charakterystykę najcenniejszych obiektów zabytkowych na terenie gminy, m.in. kościołów w Leśniowie Wielkim, Nietkowicach, Czerwieńsku, założeń parkowych w Nietkowie i Laskach.

Wśród zamierzonych działań, w obszarze „Kultura, sport i turystyka” sformułowano cel strategiczny 5. „Stworzenie komplementarnej oferty turystycznej oraz ochrona walorów kulturowych gminy”. Celowi strategicznemu przyporządkowano cele operacyjne, formułując zadania realizacyjne:

1. Cel „Rozwój infrastruktury turystycznej” ma być realizowany m.in. poprzez powstanie kompleksów turystyczno-kulturalnych oraz rekreacyjnych w pobliżu miejsc i obiektów atrakcyjnych turystycznie, rozbudowę i oznakowanie szlaków

oraz atrakcji kulturowych i turystycznych.

2. Cel „Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego i historycznego” ma być realizowany poprzez odnowę obiektów zabytkowych, architektury sakralnej oraz modernizację ich otoczenia. Wśród zadań wymieniono odtworzenie arboretum w Nietkowie.

7.2. Uwarunkowania wynikające ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ”

Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czerwieńsk została przyjęta Uchwałą Nr XXVIII/293/14 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 23 kwietnia 2014 r.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną gminy wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego, co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju gminy. Należy tu wymienić walory przyrodnicze, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia gminy, jej powiązań administracyjnych i gospodarczych.

W rozdz. II „Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego”, pkt „Uwarunkowania środowiska kulturowego” przedstawiono rys historyczny gminy, zamieszczono wykazy zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków oraz krótką charakterystykę i stan zachowania najcenniejszych z podziałem na poszczególne kategorie.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego przedstawiono w rozdz. III „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”. Wśród zadań prowadzących do realizacji celów związanych z ochroną wartości kulturowych wymieniono:

- spełnienie wymagań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego na podstawie przepisów ustaw szczególnych,
- potrzebę rozszerzenia ochrony na zasoby wartościowe, możliwości ich wykorzystania w dalszym rozwoju gminy,
- poprawę stanu i funkcjonowania środowiska kulturowego, rehabilitację obszarów zdegradowanych,
- minimalizację występujących zagrożeń i czynników wywołujących te zagrożenia.

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej. Obejmuje ona

tereny wokół rynku w Czerwieńsku. Prowadzenie działań inwestycyjno-remontowych, zarówno w fazie projektowej jak i realizacyjnej wymaga zgody konserwatora zabytków.

Strefa „B” – dopuszcza się możliwość przekształceń substancji budowlanej w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Proponuje się objąć strefą „B” fragmenty wsi: Sycowice, Sudoł, Nietkowice, Leśniów Mały, chroniąc historyczne plany ulicówek, a we wsi Zagórze w całości rozplanowanie historyczne.

Strefa „K” – ochrony krajobrazu. Proponuje się nią objąć tereny wokół wsi: Sycowice, Nietkowice, Leśniów Wielki, Leśniów Mały, Laski, Sudoł i Zagórze.

Strefa „W” – strefa ochrony stanowisk archeologicznych. Na wyznaczonych obszarach należy przeprowadzić badania archeologiczne, a wszelkie prace ziemne związane z realizacją inwestycji muszą być prowadzone pod nadzorem konserwatorskim. Należy się również liczyć z zakazem realizacji inwestycji w tej strefie.

7.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Gmina Czerwieńsk nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla wybranych obszarów na terenie gminy zawierają zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego. Poniżej zostały przedstawione odpowiednie zapisy z zachowaniem podziału na poszczególne miejscowości.

Leśniów Wielki:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Leśniów Wielki przyjęty Uchwałą Nr XXI/193/09 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 kwietnia 2009 r.
art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków

przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Leśniów Wielki przyjęty Uchwałą Nr XXII/202/09 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 24 czerwca 2009 r.
art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Leśniów Wielki przyjęty Uchwałą Nr XXXV/322/10 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 10 listopada 2010 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Leśniów Wielki przyjęty Uchwałą Nr VIII/83/11 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 28 września 2011 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora

zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

Nietkowice:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Nietkowice przyjęty Uchwałą Nr XXVIII/292/14 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 23 kwietnia 2014 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Nietków:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Nietków przyjęty Uchwałą Nr XVII/160/08 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 3 grudnia 2008 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Nakazuje się na obszarze objętym planem osobom prowadzącym roboty budowlane i ziemne w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: a) wstrzymanie wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; b) zabezpieczenie przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsca jego odkrycia; c) niezwłocznie zawiadomienia o tym odpowiedni organ służby ochrony zabytków oraz Burmistrza Czerwieńska; d) Burmistrz Czerwieńska który jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

Płoty:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr XXI/192/09 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 kwietnia 2009 r.

art. 6.1. W celu ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej ustala się następujące wymagania: 1) pod względem wystroju architektonicznego i kubatury muszą być budynki dostosowane do obiektów stanowiących przeważający typ zabudowy na terenie wsi Płoty; 2) ogrodzenia od strony dróg powinny być ażurowe powyżej 0,6 m od poziomu terenu; 3) osoba, która

w trakcie prowadzenia prac budowlanych lub ziemnych odkryje przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, jest obowiązana:

a) wstrzymać wszelkie roboty mogące zniszczyć lub uszkodzić odkryty przedmiot; b) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; c) niezwłocznie zawiadomić o odkryciu wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Burmistrza Czerwieńska

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr XXI/194/09 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 kwietnia 2009 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr XXII/204/09 z dnia 24 czerwca 2009 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Nakazuje się na obszarze objętym planem osobom prowadzącym roboty budowlane i ziemne w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku: 1) wstrzymanie wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenie przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłoczne zawiadomienie o tym odpowiedni organ służby ochrony zabytków lub Burmistrza Czerwieńska; 4) Burmistrz Czerwieńska jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr VI/64/11 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 czerwca 2011r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr

kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr VI/60/11 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 czerwca 2011 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr VI/58/11 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 czerwca 2011 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr III/81/11 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 28 września 2011 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr XVI/168/12 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 26 września 2012 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr XX/221/13 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 24 kwietnia 2013 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr XX/221/13 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 24 kwietnia 2013 r.

art. 6.1. W celu ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej ustala się następujące wymagania: 1) pod względem wystroju architektonicznego i kubatury muszą być budynki dostosowane do obiektów stanowiących

przeważający typ zabudowy na terenie wsi Płoty; 2) ogrodzenia od strony dróg powinny być ażurowe powyżej 0,6 m od poziomu terenu; 3) osoba, która w trakcie prowadzenia prac budowlanych lub ziemnych odkryje przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, jest obowiązana: a) wstrzymać wszelkie roboty mogące zniszczyć lub uszkodzić odkryty przedmiot; b) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; c) niezwłocznie zawiadomić o odkryciu wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Burmistrza Czerwieńska

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Płoty przyjęty Uchwałą Nr XXX/309/14 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 25 czerwca 2014 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Dostosowanie zabudowy charakterem do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali, bryły w oparciu o nawiązanie do lokalnych tradycji budowlanych z uwzględnieniem walorów kulturowych obszaru (zabudowa ruralistyczna). 3. Na terenach na których zlokalizowano zabudowę mieszkaniową ustala się strefę „W” ochrony konserwatorskiej obejmującą stanowisko archeologiczne Płoty nr 8 (AZP 61-13/8) – ślad osadniczy pradzieje i PŚ, znajdujące się w rejestrze zabytków. 4. Dla obszarów znajdujących się w granicach strefy „W” ochrony stanowisk archeologicznych oznaczonych na rysunku planu ustala się następująco: 1) dla inwestycji dotyczących wyżej wymienionego obszaru obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) realizacja inwestycji wymaga prowadzenia badań archeologicznych zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 5. W przypadku odkrycia w trakcie prowadzonych robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. 6. Na terenie objętym opracowaniem nie występują walory środowiska kulturowego w postaci obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub objętych ewidencją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sudoł:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Sudoł przyjęty Uchwałą Nr XVI/166/12 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 26 września 2012 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zagórze:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Zagórze przyjęty Uchwałą Nr VI/62/11 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 czerwca 2011 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Staranne wkomponowywać obiekty i urządzenia w istniejący krajobraz i dbać o ochronę walorów krajobrazowych. 3. Nawiązywać nową zabudowę poprzez detale architektoniczne np. lukarny, wykusze okna dachowe, balkony itp. i materiały wykończeniowe do istniejącej zabudowy we wsi Zagórze. 4. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Zagórze przyjęty Uchwałą Nr VIII/85/11 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 28 września 2011 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. Osoby prowadzące roboty budowlane i ziemne na obszarze objętym planem, w przypadku ujawnienia w trakcie prac przedmiotu, który posiada cechy zabytku, zobowiązuje się do: 1) wstrzymania wszelkich prac mogących uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; 2) zabezpieczenia przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego odkrycia; 3) niezwłocznego zawiadomienia o powyższym wojewódzkiego konserwatora zabytków lub Burmistrza Czerwieńska, który jest obowiązany bezzwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków

przyjęte zawiadomienie.

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w obrębie wsi Zagórze przyjęty Uchwałą Nr XVI/167/12 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 26 września 2012 r.

art. 8.1. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. 2. W przypadku odkrycia w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, obowiązują przepisy odrębne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Inwestycje na terenie gminy Czerwieńsk, na obszarach dla których nie sporządzono miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizowane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego, które uzgadniane są z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

8. Charakterystyka i ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Z obiektów architektury i budownictwa wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy Czerwieńsk najlepiej zachowane są obiekty będące własnością Kościoła, pozostałe prezentują zróżnicowany stan zachowania.

BĘDÓW

Położona na prawym brzegu Odry, wieś po raz pierwszy wzmiankowana dopiero w 1789 r. jako *Bindow*, choć ze wspomnień pastora Johanna Gottfrieda Bartda z parafii Nietkowice, która obejmowała należącą wówczas do Krosna wieś Będów, wynika, iż „1631 rok – to rok zarazy. W *Deutsch Nettkow* w tym roku umarło 286 osób, a w *Będowie (Bindow)* 118 ludzi.”, czyli miejscowość istniała już wcześniej.

Kościół p.w. Trójcy Świętej, pierwotnie ewangelicki, wzniesiony w 1882 r. w stylu neogotyckim. Teren wokół kościoła z fragmentarycznie zachowanym ogrodzeniem i nielicznym starodrzewem. Świątynia murowana z cegły, jednonawowa, na rzucie prostokąta, z pięcioboczną apsydą od północnego

wschodu. Do nawy od południowego zachodu przylega czworoboczna wieża, zwieńczona smukłym, ostrosłupowym hełmem z latarnią, do apsydy zaś od wschodu zakrystia. Elewacje wzmocnione przyporami. Korpus nawy przykryty dachem dwuspadowym, prezbiterium wielospadowym. Dachy pokryte blachą. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte ostrołukowo. Stan zachowania dobry.

CZERWIĘŃSK

Położony w centrum miasta kościół ewangelicki wzniesiony w 1851 roku z inicjatywy pastora Martina Gottfrieda Juliusza Schöne. Budynek murowany z cegły, nieotynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta, w elewacjach południowej i północnej niewielkie aneksy pierwotnych krucht, wzniesionych na planie kwadratu. Wysoki korpus główny nakryty dachem dwuspadowym pokrytym dachówką. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte łukiem pełnym. Detal architektoniczny w postaci narożnych Lizę, fryzów gąbkowych i arkadkowych. Wnętrze pierwotnie halowe, obecnie podzielone na szereg prostokątnych pomieszczeń biurowych, we wschodniej części hala narzędziowa. Pośrodku fasady - elewacji wschodniej – kwadratowa w rzucie wieża, obecnie obniżona, wewnątrz połączona z przylegającymi do niej aneksami.

Po wojnie przeznaczony był na magazyn. W 1976 r. przeprowadzono remont kapitalny połączony z przebudową - budynek zaadaptowano na cele przemysłowe. Stan dobry. Własność Spółdzielni Pracy „Budomont” z Zielonej Góry.

LASKI

Położona w lewobrzeżnej dolinie Odry wieś, posiada średniowieczną metrykę. W źródłach pisanych wspomniana po raz pierwszy w 1268 r., jako *Laze*. Na pocz. XIV w. jako właściciele wsi wymieniany jest ród v. Zylitz. W 2 poł. XVI w. Laski należały do rodu von Rothenburg, a od 1654 r. do Wenzela Rudolfa von Stentzsch z Przytoku. W latach 1681-1838 właścicielem dóbr był Johann von Arnold oraz jego syn Carl Ludwig, później Hans Carl von Arnold. W 1845 r. Laski kupił baron Hans Adolph von Kottwitz. Od 1886 r. do czasu II wojny światowej wieś należała do rodu von Schierstädt. Nieistniejący już pałac został wybudowany w północno-zachodniej części wsi na początku XVIII w. przez Carla Ludwiga von Arnold. Pałac został spalony pod koniec 1945 r., w 1957 r. ruina została rozebrana.

Z dawnej zabudowy folwarcznej usytuowanej w północno-wschodnim narożu założenia pałacowo-parkowego, zachował się budynek gospodarczo-mieszkalny, tzw. oranżeria. Usytuowany na północnych obrzeżach parku budynek

zwany oranżerią, został wzniesiony ok. 1800 r. Pierwotnie był to budynek folwarczny, spełniający trzy funkcje: skrajne partie zajmowały pomieszczenia mieszkalne, część środkowa związana z wyjściem ogrodowym, mieściła stajnie i wozownie, nad nimi znajdowało się przeszklone pomieszczenie spełniające funkcję oranżerii. Budynek w stylu klasycystycznym, murowany z cegły, tynkowany, na rzucie wydłużonego prostokąta z wydatnymi ryzalitami w elewacji północnej, dwukondygnacyjny, przykryty dachem czterospadowym pokrytym dachówką ceramiczną, nad którym góruje tambur w części centralnej, przykryty dachem stożkowym. Na osi elewacji południowej kolumnowy portyk zwieńczony frontonem. Obecnie skrajne partie zamieszkałe, po remoncie. Na budynku częściowo wymienione zostało pokrycie dachu. Część środkowa nieużytkowana, wymaga remontu.

Park o powierzchni ok. 7 ha, z zachowanymi reliktnymi barokowego założenia ogrodowego z 1 poł. XVIII w., zajmującego obecnie część środkową parku. W poł. XIX w. przekształcony przez Hansa von Schierstaedta i powiększony od zachodu o część krajobrazową z wykorzystaniem starodrzewu dębowego i łąk. Wytoczono też wtedy nowe nieregularne ścieżki oraz wprowadzono obok rodzimych drzewa egzotyczne, m.in. tulipanowce, daglezie, lipę amerykańską. Teren parku przecina ciek wodny ze stawem otaczającym ozdobną wyspę. Z reliktowych założeń barokowych do dnia dzisiejszego przetrwały grabowe szpalery. Wśród kilkudziesięciu gatunków drzew odnaleźć tu można drzewa o parametrach pomnikowych (dęby, lipy). W okresie powojennym w parku nie prowadzono systematycznych prac pielęgnacyjnych. Zniszczeniu uległo wiele okazów cennego starodrzewu. Układ ścieżek i alei uległ likwidacji. Współwłasność gminy i w niewielkiej części osób prywatnych. W ostatnich latach gmina przeprowadza stopniowo rewaloryzację parku m.in. odrestaurowano fontannę i odtworzono kamienne obrzeże basenu wodnego, przeprowadzono cięcia pielęgnacyjne drzew, usunięto samosiewy drzew i krzewów, oczyszczono rowy melioracyjne. Większy zakres prac przewidywany jest w związku z projektem *Szlakiem Rothenburgów w Gminie Czerwieńsk*.

LEŚNIOŹ WIELKI

Wieś wzmiankowana jako *Lesnow* około 1300 r., stanowiła własność rycerza Szenko, na przełomie XIV i XV w. należała do rodziny von Lesslau, w której posiadaniu była do 1488 r. Kolejnymi właścicielami byli Rothenburgowie i Arnoldowie. Od 1681 r. do końca XVIII w. wieś należała do Johanna Lorenza

i jego potomnych, Lorenzów von Arnold, później do braci Lindheim. W 1844 r. odkupił Leśniów Hans Adolph von Kottwitz z Kosierza. Przed II wojną światową wieś była w posiadaniu rodziny von Schierstädt.

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP wzniesiony w XIV w., przebudowany w kolejnych wiekach. Zlokalizowany w centrum wsi na wzniesieniu, otoczony cmentarzem z zachowanymi nielicznymi nagrobkami ewangelickimi. Kościół murowany z kamienia i cegły, jednonawowy, z prostokątnym prezbiterium i dwukondygnacyjną, kwadratową wieżą od zachodu. Dachy kryte dachówką ceramiczną. Podczas przebudowy w XVI w. do prezbiterium dobudowano od północy zakrystię i kaplicę od południa. W 1714 r. dostawiono cebulasty hełm wieży, obecnie pokryty blachą miedzianą.

W 1985 r. wyremontowano wnętrze. Kolejne prace remontowo-budowlane wraz z konserwacją odkrytych polichromii gotyckich, wymianą poszycia dachowego, przeprowadzono w latach 2005, 2007 i 2009. W 2013 r. remont elewacji z dofinansowaniem z funduszy gminnych.

Kaplica grobowa znajduje się po zachodniej stronie kościoła, na terenie cmentarza przykościelnego. Wzniesiona przez Johanna von Arnold w 1714 r. Murowana, na planie kwadratu, z kryptą sklepioną kolebkowo, nakryta dachem namiotowym o wykroju falistym, pokrytym dachówką ceramiczną. Elewacje zewnętrzne z bogatym detalem architektonicznym w postaci narożnych pilastrów, boni, profilowanych gzymsów. W elewacji frontowej nieznaczny ryzalit zwieńczony frontonem, w polu data budowy. Nad wejściem kartusze herbowe. Obiekt po remoncie kapitalnym.

Wiatrak koźlak z XVIII/XIX w., usytuowany na wzgórzu, na skraju wsi, Drewniany o konstrukcji słupowej, oszalowany, z dachem dwuspadowym krytym gontem bitumicznym. Jest jedynym tego typu zabytkiem w powiecie zielonogórskim. Wiatrak stanowi własność prywatną, przekazany do użytku społecznego i pod opiekę młodzieży szkolnej. Zniszczony obiekt został wyremontowany staraniem *Stowarzyszenia na rzecz ochrony zabytków i rozwoju kulturalno - oświatowego mieszkańców Leśniowa Wielkiego, Leśniowa Małego i Sudołu*, utworzonego specjalnie w celu ratowania zabytkowego obiektu.

NIETKÓW

Pierwsza wzmianka pisemna, dotycząca miejscowości „*Villa Necka*”, pojawiła się w 1305 r. w Kronikach Głogowskich, od 1398 r. do 1788 r. miejscowość we władaniu rodu Rothenburg. Źródła podają, iż pierwszym

przedstawicielem tego rodu był Gaspar von Rothenburg. Następnymi właścicielami w drodze zakupu zostali książę kurlandzko-żagański Piotr Biron i jego spadkobiercy córka Paulina Maria Luiza, po mężu księżna von Hohenzollern-Hechingen, a następnie jej syn Fryderyk Wilhelm. Jego żona Amalia Schenk von Geyern w dniu ślubu przyjęła tytuł hrabiny von Rothenburg. Ich spadkobiercy używali nazwiska Rothenburg i jako właściciele wymieniani są do czasu II wojny światowej, w której zginęli ostatni przedstawiciele rodu - Fryderyk Wilhelm i Johann-Georg Tassilo, synowie Fryderyka Wilhelma Konstantyna, zmarłego w 1932 r. i pochowanego w grobowcu rodzinnym na terenie arboretum.

Zespół pałacowy rodziny von Rothenburg, został założony w XVIII w. w wyniku przekształcenia starszej siedziby szlacheckiej. Park krajobrazowy z poł. XVIII w., przekształcony w 2 poł. XIX w. stanowi pozostałość dawnego założenia pałacowo – parkowego, zajmuje obecnie powierzchnię ok. 2,5 ha. W południowej części parku znajdowała się nieistniejąca już rezydencja wraz z dwiema oficynami. Zachowała się część parterowej, murowanej oficyny tuż przy bramie wjazdowej. Barokowa brama wjazdowa z końca XVIII w., murowana, z dwóch boniowanych filarów, zwieńczonych kamiennymi wazonami. W filary wmurowane są dwie renesansowe płyty epitafijne wykonane z piaskowca, z płaskorzeźbionymi wyobrażeniami postaci, poświęcone Hansowi von Rothenburg i jego żonie Benedykcie von Breiten Landenburg. Na terenie dawnego podjazdu w części centralnej znajduje się barokowa fontanna, której misa o kształcie treflowym wykonana jest z kamienia i cegły. W tej samej osi widokowej widoczne pozostałości po drugiej owalnej fontannie. Po obu stronach fontanny rosną dwa rozłożyste buki zwisające. Teren dawnego ogrodu kwiatowego, położony pomiędzy fontanną a miejscem po rezydencji, jest całkowicie pozbawiony drzew, o wyrównanej nawierzchni, obecnie miejsce imprez kulturalnych mieszkańców wsi. Z dawnego drzewostanu zachowała się m.in. część alei lipowej, platany klonolistne, dęby, wiązy, lipy drobnolistne, klony, buk czerwony. Zachowały się również fragmenty dawnego murowanego z kamienia i cegły ogrodzenia. W parku przeprowadzono podstawowe prace porządkowe i pielęgnacyjne zieleni.

Arboretum zlokalizowane jest poza wsią, po północnej stronie kanału Zimny Potok. Obecnie zajmuje powierzchnię 1,85 ha, pozostaje w administracji Lasów Państwowych. Założone w 2 poł. XIX w. z inicjatywy Rothenburgów.

W lesie, porośniętym wówczas dębami założyli tzw. „Gaj drzew iglastych”, sprowadzając tu wiele niezwykle rzadkich okazów drzew i krzewów. Arboretum stanowiło wówczas unikalną kolekcję egzotycznych drzew i krzewów iglastych, pochodzących z innych kontynentów (około 150 gatunków). Obecnie z rzadkich gatunków drzew iglastych największą grupę stanowią cyprysiki. Oprócz drzew iglastych występuje również wiele odmian dębów, buków, lip, kasztanowców, klonów. Obecnie park dendrologiczny jest bardzo zaniedbany. Na skutek braku pielęgnacji nastąpił znaczny rozrost samosiewów, uniemożliwiając szlachetnym gatunkom prawidłowy wzrost i rozwój, wiele drzew obumarło. Czynnikiem niszczącym była również powódź w 1997 r. W północno-zachodniej części arboretum znajduje się dawny cmentarz rodziny v. Rothenburg z pozostałościami po zniszczonym grobowcu.

W planach Gminy przewidziano kompleksową rewaloryzację zarówno parku pałacowego jak i arboretum.

Kościół ewangelicki ob. rzymskokatolicki fil. p.w. Wniebowstąpienia Pana Jezusa położony w południowej części wsi. Wzniesiony w latach 1866-1867 z inicjatywy pastora Fr. Bluhma i Fryderyka Wilhelma von Hohenzollern-Hechingen. Budowla murowana, otynkowana, założona na planie prostokąta, z pięcioboczną apsydą od południa, do której przylegają przybudówki mieszczące przedsionki łoży i zakrystii. Od północy pięciokondygnacyjna wieża zwieńczona iglicą. Po obu stronach wieży klatki schodowe prowadzące na emporę. Dachy kryte blachą. Na zamknięciach nawy szczyty schodkowe ze sterczynami w narożach. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte łukiem pełnym. Wnętrze trójnawowe podzielone drewnianymi arkadami filarówymi. Od strony północno-zachodniej i południowej część nawową obiegają emporę, usytuowane na wysokości drugiej kondygnacji.

W latach 60. i 70. XX w. odnowiono wnętrze, wymieniono posadzki. W 1987 r. założono nowe tynki zewnętrzne, w końcu I. 90. XX w. wymieniono pokrycie dachu z łupka na blachę cynkową. Obiekt utrzymany w dobrym stanie.

SYCOWICE

Miejscowość o średniowiecznej metryce, położona w pradolinie Odry, w najdalej na północ wysuniętej części gminy, w otulinie Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego. Na początku XIV w. Sycowice wymieniane są jako siedziba rycerstwa Stiessell, od 1565 r. należały do rodu von Loben. Pod koniec XVIII w. właścicielami była rodzina von Tielkau, a od 1800 r. wieś przeszła we władanie

książęcego rodu Hohenzollernów. Przez stulecia miejscowość podlegała Krosnu Odrzańskiemu, dopiero po II wojnie światowej administracyjnie podlega pod gminę Czerwieńsk.

Kościół fil. p.w. Narodzenia NMP, pierwotnie ewangelicki, wzniesiony w 2 poł. XVIII w. Ściany konstrukcji drewnianej, szkieletowej z wypełnieniem z cegły, otynkowane. Budowla na planie prostokąta z trójbocznie zamkniętym prezbiterium i przybudówkami od północy i południa mieszczącymi kruchty. Do północnej kruchty przylega niewielka zakrystia. Dach nawy dwuspadowy, nad przybudówkami dachy jednospadowe, stanowiące przedłużenie połaci dachowych. Dachy kryte dachówką mnich-mniszka. Nad zachodnią częścią nawy drewniana wieża o podstawie kwadratowej, zlicowana ze ścianą szczytową kościoła, zwieńczona hełmem z latarnią pokrytym blachą. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte łukiem pełnym. Wnętrze jednonawowe przykryte stropem.

W 1991 r. wzmocniono budowlę poprzez wymurowanie ceglanej ściany szczytowej od zachodu. W kolejnych latach odnowiono wnętrze, wykonano remont dachu i elewacji. W 2014 r. zagospodarowano teren wokół kościoła.

9. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

Gmina Czerwieńsk nie posiada opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy, będącego prawem miejscowym. Z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest to istotne zagrożenie dla zabytków nieruchomych. Bowiern ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Pozostałe, wpis do rejestrów zabytków, dotyczy wybranych grup obiektów, zaś uznanie za pomnik historii lub utworzenie parku kulturowego obecnie gminy nie dotyczy. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. wprowadziła w art. 7 pkt 4 dodatkową formę ochrony m. in. w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w decyzji o warunkach zabudowy, jednakże nie wszystkie inwestycje realizowane są w oparciu o w/w decyzje, a remonty obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków nie zawsze wymagają pozwolenia na budowę, które wydawane jest w uzgodnieniu z konserwatorem zabytków. Brak szczegółowych zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego może spowodować daleko idące przekształcenia przestrzenne, materiałowe i architektoniczne.

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisje gazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Wśród istotnych zagrożeń wymienić trzeba również indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które dla człowieka będącego ich nosicielem są wyznacznikiem działań skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Przejawia się to w dowolnym przerabianiu, poprawianiu budynków z naruszeniem wszelkich zasad, którym poddana jest substancja zabytkowa. Likwidacja oryginalnych elementów dekoracji architektonicznej, zdobionej stolarki okiennej i drzwiowej, wprowadzanie współczesnych materiałów budowlanych typu blacha dachówkowa w miejsce ceramicznych pokryć dachowych, okien z PCV oraz ocieplanie płytami styropianowymi, prowadzi do degradacji pojedynczych obiektów, a także całych obszarów starej zabudowy.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły dworskie i pałacowe. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową rezydencjonalną i folwarczną powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Jako warunek korzystnego wpływu dziedzictwa na wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnej wskazuje się upowszechnienie wiedzy na temat lokalnych zabytków i ich wartości. Dlatego *Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*, jako zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego wymienia również brak wiedzy, związany z niedostatecznie rozwiniętą edukacją na rzecz dziedzictwa, skutkujący „niedostatecznym zaangażowaniem społecznym w opiekę nad zabytkami”.

Momentem wszak najistotniejszym są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi, gdzie często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet projektów rewitalizacyjnych.

10. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT. Jest ona narzędziem diagnostycznym, opartym o zestawienie takich cech jak: Strengths – silne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia.

MOCNE STRONY:

- bogactwo i różnorodność krajobrazów związanych z ukształtowaniem i zasobami przyrodniczymi,
- zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci układu urbanistycznego miasta i układów ruralistycznych,
- różnorodność dziedzictwa kulturowego i jego wielokulturowy charakter,
- dobre warunki dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki w obiektach zabytkowych,
- licznie zachowane elementy nadodrzańskiej linii fortyfikacyjnej zwanej „Pozycją Środkowej Odry”,
- wielokulturowość regionu wynikająca z jego dziejów politycznych i religijnych znajdująca odzwierciedlenie w powstaniu wielu założeń cmentarnych,
- zachowane zabytkowe założenia parkowe o różnorodnej stylistyce,
- opracowane projekty rewaloryzacji założeń parkowych,
- zachowane elementy komponowanej zieleni (aleje),
- dbałość o obiekty zabytkowe użytkowane przez lokalny samorząd,
- posiadanie gminnej ewidencji zabytków,
- wzrost nakładów finansowych w obrębie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego.

SŁABE STRONY:

- brak świadomości społecznej znaczenia opieki nad zabytkami,
- brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy,
- niedostateczna promocja roli zabytków jako szansy rozwojowej,
- samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych powodujące utratę walorów zabytkowych,
- zbyt mała skuteczność w egzekucji samowoli i odstępstw od obowiązujących przepisów,
- brak planów i środków na zagospodarowanie nieczynnych cmentarzy

ewangelickich,

- brak wiedzy na temat źródeł i sposobów pozyskiwania środków na odnowę obiektów zabytkowych wśród właścicieli,
- zniszczenie infrastruktury dawnych majątków ziemskich,
- mała popularyzacja wiedzy o wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz idei ochrony zabytków na terenie gminy,
- niepełne wykorzystanie walorów turystycznych gminy,
- niemal całkowita wymiana ludności po 1945 r. skutkująca gwałtownym zerwaniem ciągłości kulturowej,
- brak pełnego rozeznania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

SZANSE:

- możliwość pozyskiwania środków finansowych na ochronę zabytków z różnych źródeł,
- rosnąca rola samorządu lokalnego w systemie ochrony i opieki nad zabytkami,
- wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości,
- włączenie dziedzictwa kulturowego w obieg gospodarczy,
- wzrost wartości zabytku jako produktu turystycznego,
- rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych nastawionych na ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego,
- wykorzystanie Internetu do popularyzacji historii i tradycji regionalnych oraz ochrony zabytków,
- adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji,
- edukacja w kierunku poszanowania zabytków i ich prawidłowej ochrony,
- współpraca międzyregionalna i międzynarodowa na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami,
- uwzględnienie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w strategiach i planach rozwoju miasta i wsi,
- wzrost świadomości społeczności lokalnych skutkujący budzeniem się potrzeby upamiętnienia poprzednich pokoleń,
- możliwość upowszechnienia wiedzy o historii regionu przez tworzenie ścieżek edukacyjnych szlakiem zachowanych założeń cmentarnych,
- uznanie zieleni zabytkowej jako czynnika poprawy warunków życia społeczności oraz ładu przestrzennego,
- podniesienie walorów przestrzeni zurbanizowanej poprzez wykorzystanie

założeń zieleni zabytkowej do nowych funkcji (parki wiejskie),

- przypisanie właściwej rangi problematyce ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych,
- promocja produktów tradycyjnych i regionalnych, wpisanie ich w działania na rzecz potencjału turystycznego,
- wzmocnienie tożsamości lokalnej i regionalnej, aktywizacja społeczności lokalnych.

ZAGROŻENIA:

- brak wystarczających środków finansowych na prace konserwatorskie i remontowe przy obiektach zabytkowych,
- nieprofesjonalnie prowadzone remonty i adaptacje wnętrz przy użyciu materiałów nie zawsze korespondujących z zabytkowym charakterem,
- brak koncepcji wykorzystania obiektów zabytkowych, głównie zabudowy pofolwarczej, powodujący ich degradację,
- dokonywanie wtórnych podziałów i parcelacji założeń pałacowo-folwarcznych,
- postępująca likwidacja pozostałości po dawnych cmentarzach, której skutkiem jest zacieranie historii miejsc,
- degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązującej do charakteru regionu,
- brak świadomości społecznej wartości historycznych założeń parkowych,
- niedostatecznie rozwinięta edukacja na temat wielonarodowego dziedzictwa historycznego regionu,
- brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- zanikanie kultury wiejskiej w obliczu globalizacji kulturowej,
- znaczne rozproszenie jednolitych grup kulturowych,
- słabe zaangażowanie młodszych pokoleń w kultywowanie tradycji.

11. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

11.1. Gminna ewidencja zabytków

Przepisy art. 22 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakładają na wójta (burmistrza) gminy obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków,

krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, Gmina Czerwieńsk wykonała w 2015 r. gminną ewidencję zabytków nieruchomości, którą tworzy zbiór kart adresowych. Gminna ewidencja będzie uzupełniana o nowe obiekty, po otrzymaniu zawiadomienia konserwatora zabytków o wpisie do rejestru zabytków lub włączeniu ich do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Gminna ewidencja zabytków nieruchomości będzie podlegała okresowej aktualizacji poprzez:

- wykreślanie z ewidencji zabytków nieruchomości obiektów, które zostały rozebrane, gruntownie przebudowane i utraciły już cechy zabytkowe, uzupełnianie o zmiany stanu prawnego obiektu, jak aktualne formy ochrony - w porozumieniu z konserwatorem zabytków.

Zgodnie z w/w Rozporządzeniem, w 2016 r., zostanie wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych. Ewidencja ta będzie uzupełniana i weryfikowana poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sporządzona zostanie elektroniczna, systematycznie aktualizowana baza informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

11.2. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

Rozpoznanie terenowe i wykonanie inwentaryzacji w postaci kart adresowych obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne). Pomoc przy sporządzaniu wniosków przez właścicieli o wpisanie najcenniejszych obiektów do rejestru zabytków.

11.3. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków

- włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach prowadzonych przez gminę,
- organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, prezentacja najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii,

- publikacja folderu prezentującego najważniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy oraz założenie strony internetowej związanej z tą problematyką,
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami Gminy Czerwieńsk” na stronie internetowej Gminy,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych,
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania dla celów turystycznych,
- udział w szkoleniach i konferencjach poświęconych ochronie dziedzictwa kulturowego,
- organizacja gminnego konkursu na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego,
- udział w cyklicznych imprezach – wystawach, targach, festynach historycznych – promujących region, w tym dziedzictwo kulturowe,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu włączenia lokalnych szlaków turystycznych w system ponadregionalny.

11.4. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego

- informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków,
- merytoryczna pomoc właścicielom obiektów zabytkowych w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków; zasady udzielania dotacji określone zostały w Uchwale Nr XII/116/12 Rady Miejskiej w Czerwieńsku z dnia 29 lutego 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 2012 r., poz. 579) ze zmianami wprowadzonymi Uchwałą Nr XIII/126/12 z dnia 25 kwietnia 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 2012 r., poz. 1098),

- rozważenie możliwości wprowadzenia ulg podatkowych dla właścicieli obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do ich zabezpieczenia i konserwacji.

11.5. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- wspieranie inicjatyw związanych z obsługą ruchu turystycznego,
- promocja szkolnictwa zawodowego w zakresie konserwacji zabytków i zawodów zanikających, np. kamieniarstwo, snycerstwo, kowalstwo, ludwisarstwo,
- prowadzenie prac porządkowych przy zabytkowych założeniach zieleni (parki, cmentarze) w ramach programu aktywizacji osób bezrobotnych,
- współpraca z urzędami pracy w zakresie szkolenia osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.

11.6. Obiekty będące własnością Gminy

Oprócz zadań związanych z szeroko pojętą ochroną zabytków, zadaniem Gminy, w rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest opieka nad zabytkami, których jest właścicielem, co wiąże się ze zwiększonym obowiązkiem dbania o ich należyty stan zachowania. Z obiektów wpisanych do rejestru zabytków własnością Gminy są parki w Laskach i Nietkowie. Na podstawie umowy dzierżawy z Nadleśnictwem w Zielonej Górze, Gmina Czerwieńsk stała się zarządcą obszaru arboretum w Nietkowie. Stan zachowania tych obiektów jest niezadowolający.

Zadania związane z rewaloryzacją obiektów, w oparciu o dokumentację sporządzoną w 2013 r., w ramach projektu „Szlakiem Rothenburgów w gminie Czerwieńsk”.

1. Arboretum w Nietkowie:

- usunięcie drzew obumarłych i samosiewów,
- cięcia sanitarne drzewostanu,
- budowa ciągów komunikacyjnych,
- konserwacja pozostałości grobowca Rothenburgów i zagospodarowanie jego otoczenia,
- montaż elementów małej architektury,
- odtworzenie kolekcji drzew, uzupełnienie nasadzeń krzewami i roślinami

okrywowymi.

2. Park w Nietkowie:

- wycinka drzew obumarłych i samosiewów o niskich walorach przyrodniczych i estetycznych,
- cięcia sanitarne drzewostanu,
- odtworzenie układu komunikacyjnego,
- odtworzenie fontann,
- remont zabytkowej bramy i ogrodzenia,
- montaż obiektów małej architektury (ławki, kosze, lampy, tablice informacyjne),
- uzupełnienie zieleni parkowej o nowe nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych.

3. Park w Laskach:

- wycinka drzew obumarłych i samosiewów o niskich walorach przyrodniczych i estetycznych,
- cięcia sanitarne drzewostanu,
- odtworzenie historycznego układu komunikacyjnego,
- wykonanie trawników i polan rekreacyjnych,
- montaż obiektów małej architektury (ławki, kosze, lampy, tablice edukacyjno – informacyjne),
- uzupełnienie zieleni parkowej o nowe nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych.

12. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Czerwieńsk wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,

- uchwały Rady Miejskiej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach konserwatorskich i remontowych,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy i Miasta w Czerwieńsku zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami,
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

13. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami burmistrz gminy zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez radę gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzony zostanie zespół koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji gminnego programu uwzględniającą:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania.

Dla założonych działań przyjęte zostaną m.in. następujące kryteria oceny realizacji programu:

- procentowy poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach stanowiących własność Gminy,
- wartość finansowa przyznanych dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych nie będących własnością Gminy,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- liczba planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę dziedzictwa kulturowego,
- liczba szkoleń i konferencji propagujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba szkoleń dla nauczycieli w zakresie wiedzy z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych,
- liczba publikacji, folderów i przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- liczba utworzonych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

14. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu

terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

1. Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1446, art. 71-83). Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940).

Program operacyjny *DZIEDZICTWO KULTUROWE* realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów.

Witryna internetowa: www.mkidn.gov.pl

2. Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Zielonej Górze

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Lubuski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Witryna internetowa: www.lwkz.pl

3. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze

Zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa lubuskiego określone zostały w Uchwale Nr XXXI/296/12 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 22 października 2012 r.

Witryna internetowa: www.lubuskie.pl

4. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody.

Witryna internetowa: www.wfosigw.zgora.pl

Wymienione źródła finansowania są wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można znaleźć na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

UZASADNIENIE

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Czerwieńsk na lata 2015-2018” jest dokumentem opracowanym w ramach projektu wdrażanego przez Partnerstwo Gmin Nadodrzańskich, w skład którego wchodzi następujące podmioty JST: Gmina Czerwieńsk (Lider), Gmina Dąbie, Gmina Sulechów oraz znajdujące się na tym terenie przedstawiciele partnerów społecznych: Stowarzyszenie Mieszkańców Lasek i Stowarzyszenie Turystyczno-Motorowodne „Odra Czerwieńsk” oraz przedstawiciele partnerów prywatnych – firma LFC sp. z o.o. Celem projektu jest wypracowanie modelu działania Partnerstwa Nadodrzańskich Gmin, które pozwoli wdrożyć przedsięwzięcia przyczyniające się do rozwoju społeczno-gospodarczego zdefiniowanego obszaru funkcjonalnego oraz wzmocnienia lokalnych więzi społecznych. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację wspólnych działań polegających na przygotowaniu dokumentów strategicznych i planistycznych, które będą stanowiły podwaliny pod przyszłe zamierzenia inwestycyjne realizowane przez Partnerstwo (okres realizacji styczeń 2014 – marzec 2016). Główną przyczyną, która zdecydowała o konieczności przygotowania wspólnego projektu, jest przede wszystkim konieczność zagospodarowania terenów znajdujących się w dorzeczu Odry i wykorzystanie potencjału gospodarczo – turystycznego Gmin Nadodrzańskich. Ponadto, u źródeł realizacji projektu leżą następujące czynniki: brak wspólnej strategii zagospodarowania terenów znajdujących się w dorzeczu Odry, duży potencjał turystyczno-gospodarczy obszaru i konieczność efektywnego jego wykorzystania oraz uporządkowanie infrastruktury technicznej.

Opracowanie „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Czerwieńsk na lata 2015-2018” jest elementem, dzięki któremu będą osiągnięte założone cele projektu.

Opracował: Bogusław Kuta